

AUREL BĂEȘU — REPORTER DE FRONT ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL.

de DOINA BUJOR

În preajma primului război mondial, trei tineri artiști, Adam Bălțatu, Aurel Băeșu și Mihai Onofrei, colegi la Școala de arte frumoase din Iași, atrăseseră atenția criticii de artă și publicului atît prin prospețimea viziunii lor artistice, care se opunea evident academismului profesat de către artiști mai în vîrstă ca Gheorghe Popovici, Emanoil Bardasare, Constantin Stahi și alții, cît și printr-un ritm neobișnuit de lucru, datorat unui lăudabil elan creator ce anima grupul celor trei. Băeșu, poate cel mai dotat dintre ei, moare foarte tînăr, în anul 1928, la numai 32 de ani.

Succesul de public și de critică au însoțit, după mărturiile oferite de către presa vremii, toate manifestările sale expoziționale, începînd cu debutul ieșean din 1915. Cîteva premii, printre care cel din 1915, oferit de Academia Română (premiul I „Lecomte de Nouy“ pentru desen antic și după natură), cel de la Salonul Oficial din anul 1924 și altele, întăresc ideea de talent viguros al tînărului moldovean. Nu lipsesc însă din paginile revistelor și consemnări mai ponderate despre creația lui Băeșu (aparținînd, spre exemplu, lui Francisc Șirato, Nicolaie Tonitza, etc.), care, alături de asemenea aprecieri pline de căldură, semnaleză cu obiectivitate și anumite limite ale acestei creații, încă foarte tînără, dar foarte generoasă în intenții. Din păcate, viziunea picturală a lui Băeșu n-a mai avut timp să se limpezească, să atingă pragul maturității. Zborul său s-a frînt și uitarea a înlocuit entuziasmul ce plana în jurul creației sale. Abia în anul 1968 Muzeul de artă din Bacău îi organizează o retrospectivă. În același an apare o monografie semnată de Maria Dumitrescu.

Conținutul retrospectivei, catalogul acesteia și monografia amintită aduc în discuție cu precădere creația picturală a lui Aurel Băeșu și relevă locul pe care acest artist, nedreptățit de propria-i soartă, îl merită pe deplin într-o istorie a artelor românești¹. Deasemenea sînt schițate filiațiile acestei creații cu aceea a unor înaintași de seamă ca Theodor Aman și mai ales cu aceea a lui Nicolaie Grigorescu.

Unul dintre aspectele mai puțin discutate ale moștenirii artistice lăsate de Băeșu îl constituie desenele sale. Muzeul de artă din Bacău

1. *Pictura românească*, Ed. Meridiane, București, 1976, p. 297—298.

deține o interesantă colecție formată din 104 lucrări de grafică-crochiuri, desene în cărbune, creion, tuș, tehnică mixtă. În cea mai mare parte ele sînt lucrări pregătitoare pentru pictură și au puterea de a ne deschide aspecte ale laboratorului său de creație, intenții și căutări vizibile și în opera picturală. Doar cîteva dintre ele au caracter de operă finită, manifestă oarecare autonomie față de specificul expresiei picturale și relevă o viziune inedită, anticipatoare, atît față de ceea ce este cunoscut din personalitatea sa creatoare, cit și față de epoca în care ele au prins viață, caracterizată printr-o rezistență încăpăținată a academismului.

Cele mai multe dintre aceste lucrări sînt legate de activitatea ne mijlocită a pictorului pe front, în primul război mondial. El a fost unul dintre cei 35 de artiști mobilizați de către Marele Cartier General cu intenția de a constitui mai tîrziu un muzeu național militar. Cele cîteva luni de campanie i-au fost însă fatale pentru sănătatea și așa destul de șubredă.

Resimțind cu toată sensibilitatea drama războiului, Băeșu exprimă în desenele sale suferința omului simplu, complexitatea stărilor și situațiilor parcurse de ostași în timpul campaniilor. El nu se antrenează în compoziții dinamice, avînd ca subiect scene de luptă, ci preferă scene cu caracter mai static din tabere, nu lipsite însă de dramatism și de adîncime psihologică. Citirea corespondenței, cu încărcătura sa de semnificații, cu varietatea de stări pe care o implică, constituie unul dintre subiectele mai mult abordate. Cărbunele sau creionul dau viață unor chipuri expresive, conturează o atmosferă densă de viață, de poezie tristă, protestatară prin simplul său enunț. În alte imagini, ce păstrează același caracter „povestitor”, vedem ostași reparîndu-și echipamentul sărăcăcios. Unii dintre ei poartă deja stigmatul mutilării fizice, cei mai mulți pe acela al suferinței sufletești. Implicînd în economia imaginii amănuntul sugestiv, relevant uneori pînă la nivelul de forță a unei metafore, Băeșu transformă schițele sale în documente sensibile ale sentimentelor manifestate împotriva războiului, în egală măsură trăite de ostași și de artist.

În cele mai multe cazuri însă, și la un nivel superior, Băeșu se simte atras de portretizarea subtilă, emoționantă a combatanților. Aceste desene vin ca un nou argument la opinia deja formulată a Mariei Dumitrescu, ce remarcase „înzestrarea plină de făgăduință a tînărului pictor nu numai pentru arta peisajului, dar și pentru aceea a artei compoziționale și a portretului”².

Parte dintre aceste portrete sînt evident schițate rapid, sînt niște consemnări spontane pline de vervă ale modelului. Dacă linia are un duct precis, viguros, hașura este uneori neglijentă, precizînd cu mai multă fermitate doar elemente esențiale ale portretului, concurînd la definirea unei anumite expresii, fără să urmărească un echilibru final al compoziției. Există chiar și cîteva portrete complet nepaginate, simple adnotări expresive ale unor fizionomii sau ale unor elemente de

2. Maria Dumitrescu, *Aurel Băeșu, Ed. Meridiane, București, 1968, p. 8.*

2 3

Pl. I — Aurel Băeșu. 1. Destăinuindu-se; 2. Soldat citind corespondența; 3. Ofițer superior.

costum militar. Alături de acestea se remarcă însă cele câteva portrete atent elaborate și finisate, vădind o viziune plastică foarte personală. În dublul portret intitulat „Destăinuindu-se“, una dintre lucrările cele mai interesante (vezi planșa I/1), formele se definesc mai puțin cu ajutorul liniei. Hașura, foarte atent condusă, este gradată în asemenea mod ca intensitate și formă, încît rezultatul este un joc de planuri colorate în griuri. Albul fondului este deasemenea antrenat și conlucrează el însuși cu griurile ca pată de culoare. Orchestrarea foarte echilibrată a valorilor duce și la definirea formelor și la sugerarea a două planuri diferite ca adîncime. Volumele sînt marcate economicos, atît ca mijloace cît și ca valoare. Linia de contur este aproape subînțeleasă. Apare acolo unde trebuie să sublinieze efectele luminii sau un accident expresiv de volum. Această manevrare foarte rafinată a hașurii, de o manieră particulară, este vizibilă și în lucrări ca „Soldat citind corespondența“ (vezi planșa I/2), „Ofițer superior“ (vezi planșa I/3) și multe altele. Dealtfel, „elementul uman, prezent și pînă atunci în opera sa, avea să ocupe un spațiu tot mai larg, devenind cu vremea factorul determinant al artei sale“³.

În sensul celor mai valoroase tradiții ale artei noastre angajate, avînd ca momente dintre cele mai semnificative pe acelea ale luptei poporului nostru pentru independență, operele lui Aurel Băeșu inspirate de participarea sa la primul război mondial constituie o pagină plină de realism, forță artistică și înaltă conștiință patriotică.

AUREL BĂEȘU — CORRESPONDENT DE GUERRE PENDANT LA
PREMIÈRE GUERRE MONDIALE

R É S U M É

L'article relève un aspect inconnu de l'oeuvre du peintre Aurel Băeșu, mort à l'âge de 32 ans. Il s'agit des quelques dessins, des portraits des combattants, inspirés par la participation de l'artiste à la Première Guerre Mondiale. Ces dessins constituent une page émouvante d'histoire des Beaux Arts roumains.

3. *Ibidem.*